

Герасименко Тетяна Володимирівна,
кандидат геологічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та економіки
підприємства, Національний технічний
університет «Дніпровська політехніка»
Реученко Богдан Миколайович,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
Коростильов Роман Ігорович,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Herasymenko Tetiana,
Candidate of Geological Sciences,
Associate Professor
Dnipro University of Technology,
<https://orcid.org/0000-0002-5437-437X>
Korostylov Roman,
Dnipro University of Technology,
<https://orcid.org/0009-0005-9594-4999>
Reuchenko Bogdan,
Dnipro University of Technology,
<https://orcid.org/0009-0001-0056-5074>

**ВПЛИВ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК М.
НОВОМОСКОВСЬКА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
THE INFLUENCE OF TOURIST POTENTIAL ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF
NOVOMOSKOVSK, DNIPROPETROVSK OBLAST**

Герасименко Т. В., Реученко Б. М., Коростильов Р. І. Вплив туристичного потенціалу на соціально-економічний розвиток м. Новомосковська Дніпропетровської області. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 4. С. 44 – 48.

Herasymenko T., Korostylov R., Reuchenko B. The influence of tourist potential on the socio-economic development of Novomoskovsk, Dnipropetrovsk oblast. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2023. Volume 8. № 4, pp. 44 – 48.

У статті наведена та обґрунтована необхідність проведення оцінювання ефективності використання туристичного потенціалу м. Новомосковська Дніпропетровської області. Визначено критерії оцінювання ефективності, запропоновано використання методичного підходу до оцінювання туристичного потенціалу м. Новомосковська з можливістю використання цієї методики в умовах будь-якого регіону за умови адаптації факторів, які впливають на ефективність використання туристичного потенціалу досліджуваної території. Доведено, що аналіз туристично-ресурсного потенціалу території є вихідною науковою базою для розроблення стратегії та планів розвитку туризму на регіональному рівні. Визначено та запропоновано основні критерії класифікаційних характеристик та особливостей комплексної оцінки, що визначають стан і перспективи розвитку туристично-ресурсного потенціалу території та його впливу на соціально-економічний розвиток міста. **Ключові слова:** туристична галузь, туристично-рекреаційний потенціал, соціально-економічний розвиток, дестинація, основний туристичний продукт, супутній туристичний продукт, розширений туристичний продукт, інтегральне оцінювання.

The article presents and substantiates the need to assess the effectiveness of using the tourist potential of Novomoskovsk, Dnipropetrovsk region. The criteria for evaluating efficiency are defined, and the use of a methodical approach to assessing the tourist potential of Novomoskovsk is proposed, with the possibility of using this method in the conditions of any region, if factors affecting the effectiveness of using the tourist potential of the studied territory are adapted. It has been proven that the analysis of the tourist resource potential of the territory is the initial scientific basis for developing strategies and plans for developing tourism at the regional level. The main criteria of classification characteristics and features of comprehensive assessment, which determine the state and prospects for the development of the tourist resource potential of the territory and its impact on the city's socio-economic development, are defined and proposed. The scientific novelty of the research results lies in determining the integral indicator of the tourist potential of Novomoskovsk, Dnipropetrovsk region. Based on 20 factors, it was 22.4. The found integral assessment reflects that the current level of development of the tourist potential of Novomoskovsk satisfies the needs of tourists who come from different regions to varying degrees; almost all factors of the tourism potential of Novomoskovsk need quality improvement since the maximum possible value is 27 points. The study's results update that organizing tourist activities on the territory requires a comprehensive assessment of tourist resources, which will become an objective basis for developing tourist potential. In addition, a competent and comprehensive analysis of the tourist potential can and should become the basis for developing and implementing an effective mechanism for the use of tourist resources, an opportunity for justified use of the principle of payment for nature use.

Keywords: tourist industry, tourist and recreational potential, socio-economic development, destination, main tourist product, accompanying tourist product, extended tourist product, integral assessment.

Вступ

У сучасних умовах зростає роль внутрішнього туризму, що сприяє формуванню нових туристичних регіонів з урахуванням наявних місцевих ресурсів. Туризм як сфера діяльності вирізняється багатофункціональністю. Задоволення потреби людини у відпочинку одночасно призводить до економічного розвитку суміжних галузей (транспорту, готельно-ресторанного господарства та ін.), є джерелом доходів від мікро- до макрорівня. На різних ієрархічних рівнях у рекреаційну діяльність залучаються компоненти геосередовища: «природа – населення – господарство». Взаємодія цих компонентів має комплексний характер від конкурентних до

комплементарних відносин. Результати інтеграції різних сфер діяльності виявляються через економічні, соціальні, екологічні та гуманітарні функції туристичних систем.

Економічні функції, що забезпечують функціонування туристичної галузі, виражаються через отримання доходів на різних рівнях. Соціальні функції проявляються через виховну, освітню, оздоровчу та спортивну складові. Екологічні функції пов'язані з реалізацією природоохоронних і ресурсощажних видів діяльності з урахуванням рекреаційного навантаження на територію. Гуманітарні функції туризму проявляються на індивідуальному рівні (розширення кругозору туристів, трансформація міжособистісних відносин, сприйняття природного середовища та ін.) і на рівні суспільства (формування культури та суспільної свідомості). Складовою гуманітарних функцій туризму є культурно-пізнавальна, яка завжди супроводжує подорожі [3].

Відомо, що кожна країна (і навіть регіон) відзначається унікальним поєднанням культурних та інституціональних чинників, які сформували її самобутність [7-9]. Тому оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону є важливою основою розробки конкурентоспроможних регіональних туристичних стратегій і продуктів. Раціонально використовуючи природні, культурно-історичні, соціально-економічні ресурси, можна створити ефективну туристичну галузь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематиці туристичного потенціалу території присвячено велику кількість праць вітчизняних учених з різних галузей науки, зокрема, поняття та сутність змісту туристичного потенціалу, його структури та ролі досліджено географами, економістами, фахівцями з державного управління та ін. У працях А. Безхлібної [1], Р. Кожухівської [3], Н. Коржа, Д. Басюка [4], Р. Кривенкової [5], В. Герасименка [6] та низки інших науковців проаналізовано окремі питання формування складових туристичного потенціалу в регіоні та параметрів його оцінювання. На погляд авторів статті, основну роль у процесі стратегічного регіонального планування може зайняти політика підвищення привабливості туристичного потенціалу території, а сам туристичний потенціал з новою пропонованою методологією визначення його структурних елементів має бути головним об'єктом управлінського впливу та процесу реалізації стратегій розвитку туризму.

Формулювання цілей статті

Розробити та обґрунтувати методику оцінювання туристичного потенціалу території на прикладі м. Новомосковська та виявити його вплив на соціально-економічний розвиток міста.

Виклад основного матеріалу дослідження

Території та регіони на туристичному ринку, як товари або послуги, потребують продуманої стратегії розвитку. Туристична дестинація – це туристичний продукт певної місцевості, запропонований для продажу у формі комплексу матеріальних і нематеріальних атракцій, ними можуть бути пам'ятки історії, архітектури, народна творчість, природа, події тощо. У кожному місті чи в межах певної території мають визначити їхні особливі риси і ефективно та у достатній кількості розповсюджувати інформацію про їхні конкурентні переваги серед потенційних та наявних туристів. В органах місцевої влади кожної території слід знати її туристичний потенціал та основні напрями його розвитку [2].

Розвиток туристичної діяльності та її інфраструктурне забезпечення є актуальною проблемою і важливою перспективою для Новомосковського району. Актуальні питання розвитку туризму:

- створення комфортного середовища для здійснення туристичної діяльності та для туристів безпосередньо;
- формування механізму реалізації державно-приватного партнерства у сфері туризму та рекреації;
- підвищення якості та конкурентоспроможності туристичного продукту;
- раціональне використання туристично-рекреаційного потенціалу району;
- активізація та вдосконалення маркетингового та рекламно-інформаційного забезпечення туристичних можливостей міста на регіональному, державному та міжнародному рівнях;
- системне навчання та підготовка кваліфікованих спеціалістів у сфері туристичної індустрії та гостинності;
- розвиток розгалуженої мережі організацій та установ, що надають екскурсійні, культурно-розважальні, оздоровчі та інші послуги;
- сприяння реалізації інвестиційних проєктів, спрямованих на розвиток сфери туризму [12].

Головна мета: створення умов для розвитку туризму, що сприятиме збільшенню обсягів надходжень до бюджету та створенню нових робочих місць.

За останніми даними протягом 2020-2022 рр. було передбачено реалізацію 28 місцевих цільових програм, у тому числі в напрямку розвитку туризму 4. Програма з розвитку туризму в м. Новомосковську була розроблена з метою відродження туризму у місті та перетворення його в популярний вид відпочинку, щоб він приваблював не тільки пізнавальною і розважальною

складовою, а ще й був надійним засобом фізичного розвитку, закалювання та оздоровлення мешканців громади в будь-якому віці.

Очікувані результати виконання Програми: створення потужної туристичної галузі, збереження історико-культурної спадщини, піднесення духовного потенціалу суспільства, реалізація ринкових механізмів, джерело поповнення місцевого бюджету, створення нових робочих місць, як важливий засіб культурного та духовного виховання громадян міста, відтворення їх трудового потенціалу. Перелік цільових програм з розвитку туризму в м. Новомосковську зазначено у табл. 1.

Таблиця 1. Перелік цільових програм з розвитку туризму в м. Новомосковську

№ з/п	Назва програми	Термін дії програми, роки	Відповідальні за виконання
1	Програма з охорони, збереження та використання об'єктів культурної спадщини м. Новомосковська	2021-2025	Відділ з питань інфраструктури та інвестицій
2	Програма розвитку туризму на 2014-2022 рр.	2014-2022	
3	Екологічне здоров'я мешканців м. Новомосковська	2020-2023	
4	Зелене майбутнє м. Новомосковська	2020-2023	

Джерело: складено авторами за [11].

Головне призначення комплексу націоналене на відтворення народних промислів, що надасть можливість відвідувачам безпосередньо брати участь у виробничому процесі історичних традицій, Самарського козацтва та українського народу взагалі.

Комплекс стане центром духовного відродження, провідних традицій українського народу, дасть можливість поєднати живу історію із сучасністю і повну уяву про матеріальну і духовну культуру козацького лицарства. Тематичні заходи відповідатимуть вимогам шкільної програми, деталізуватимуть і поширюватимуть знання учнів з таких навчальних предметів, як історія, народознавство, література, екологія.

Сучасні умови організації туристичної діяльності вимагають комплексного оцінювання туристичних ресурсів, що стане об'єктивною основою розвитку туристичного потенціалу. Крім того, грамотно та всебічно проведений аналіз може і має стати базою для розроблення та реалізації ефективного механізму використання туристичних ресурсів, можливості для обґрунтованого використання принципу платності природокористування.

Без відповідної системи оцінювання значно ускладнюється розроблення ефективних і результативних механізмів управління розвитком туризму і навіть здійснення контролю над усіма наслідками туристичної діяльності – від соціальних до екологічних та економічних [10].

Провівши аналіз найбільш відомих методик оцінювання туристично-ресурсного потенціалу території, алгоритм комплексного оцінювання ресурсів розвитку туризму можна розбити на шість етапів: виділення об'єкта оцінювання, виділення суб'єкта оцінювання – організаторів туристичної діяльності в регіоні, споживачів туристичних послуг, формування критеріїв оцінювання, розроблення параметрів оцінювання, шкал оцінювання, збір інформації, необхідної для оцінювання, – первинної та вторинної, зведення отриманих показників до єдиної системи вимірювань, розрахунок приватних показників потенціалу розвитку туризму за групами ресурсів, розрахунок інтегрального показника потенціалу розвитку туризму в регіоні, перевірка та коригування показників, інтерпретація результатів.

Для оцінювання туристичного потенціалу регіону та визначення його основних факторів і складових за основу взято параметри Індексу розвитку подорожей і туризму [13]. Індекс складається з п'яти субіндексів, 17 параметрів туристичної привабливості та 112 окремих показників, розподілених між різними параметрами (рис. 1).

Рис. 1. Індекс розвитку подорожей і туризму

Джерело: сформовано авторами на основі [13].

Зазначимо, що для туристичної галузі, основною продукцією якої є послуги, важливими ресурсами, що відображають потенціал, є репутація регіону та досвід у наданні туристичних

послуг. Це надто важливо в умовах нестабільності, коли змінюється ринковий попит, зменшується активність туристів, розширюються сфери застосування інформаційно-комунікаційних технологій у промисловості туризму, підвищується значимість репутації та рівень надання взятих на себе послуг окремим суб'єктом галузі [6].

Такий показник, як репутація і повноцінність виконання взятих зобов'язань, формулює критерій ціни іміджу суб'єкта індустрії туризму, який істотно впливає на вибір споживачів, коли за інших рівних умов споживач віддає перевагу тому чи іншому регіону, суб'єкту туристичної галузі [4].

Для оцінювання використання туристичного потенціалу регіону та його впливу на соціально-економічний розвиток міста пропонуємо модель, яка враховує такі фактори та складові: основний туристичний продукт м. Новомосковська; супутній і додатковий туристичний продукт м. Новомосковська; розширений туристичний продукт м. Новомосковська.

Необхідно врахувати такі фактори: потенціал місцевості на рівні дестинацій; шкала потреб гостей регіону; репутаційний потенціал території (дестинації); рівень довіри до турпродукту.

Для оцінювання туристичного потенціалу м. Новомосковська введемо для кожного критерію числову 5-бальну шкалу, де «1» – мінімальне значення, «5» – максимальне.

На рис. 2 візуально зобразимо кількісну оцінку основного туристичного продукту м. Новомосковська. Інфраструктурна складова туристичного потенціалу включає стан дорожньо-транспортної мережі комунікацій області, наявність і технічне оснащення туристичних споруд. На рис. 3 візуально подано кількісну оцінку супутнього та додаткового туристичного продукту м. Новомосковська.

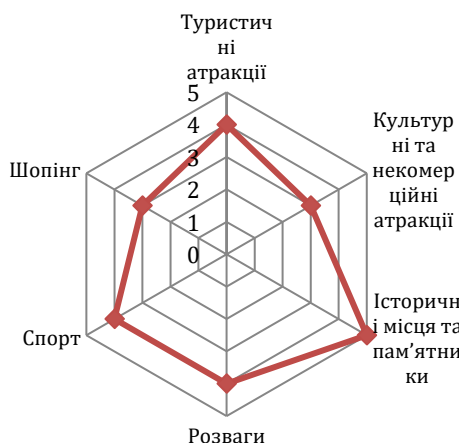

Рис. 2. Кількісна оцінка основного туристичного продукту в м. Новомосковську

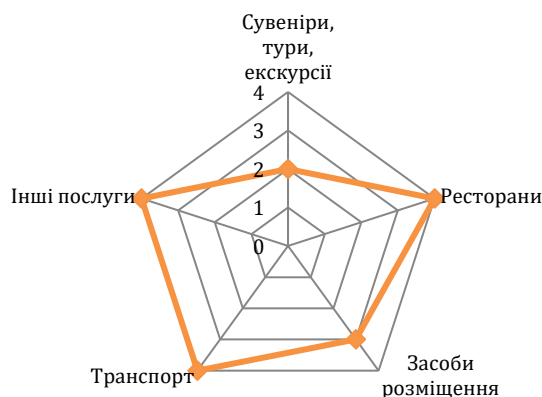

Рис. 3. Кількісна оцінка супутнього та додаткового туристичного продукту в м. Новомосковську

На рис. 4 візуально зображено кількісну оцінку розширеного туристичного продукту м. Новомосковська. Визначено, що найважливішим пріоритетом для в'їзного туризму до м. Новомосковська є вдосконалення факторів «Інституційна структура»: транспортні комунікації, готельна індустрія, громадське харчування, мережі туроператорів і турагентств, екскурсійні послуги, об'єкти ділового та спортивного призначення.

Рис. 4. Кількісна оцінка розширеного туристичного продукту м. Новомосковська

Таблиця 2. Інтегральна оцінка туристичного потенціалу м. Новомосковська

Компонента потенціалу	Ваговий коефіцієнт	Бальна оцінка	Оцінка з урахуванням вагового коефіцієнта
Основний туристичний продукт	0,6	23	13,8
Супутній і додатковий туристичний продукт	0,3	17	5,1
Розширений туристичний продукт	0,1	35	3,5
Разом	1,0		22,4

Джерело: сформовано авторами.

Наступний крок – визначення інтегрального показника туристичного потенціалу м. Новомосковська, приймаючи такі вагові коефіцієнти згідно з експертним оцінюванням працівників Управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради та представників туристичного бізнесу (турфірми, туроператори, готельні комплекси):

основний туристичний продукт – 0,6, супутній і додатковий туристичний продукт – 0,3, розширений туристичний продукт – 0,1 (табл. 2).

Інтегральний показник туристичного потенціалу території м. Новомосковська з урахуванням важливості та вираженості за 20 факторами становив – 22,4. Знайдена інтегральна оцінка відображає те, що:

– по-перше, нинішній рівень розвитку туристичного потенціалу м. Новомосковська задовольняє потреби туристів, які прибули з різних регіонів, різною мірою;

– по-друге, підвищення якості потребують майже всі чинники туристичного потенціалу м. Новомосковська, оскільки інтегральна оцінка далеко не ідеальна (максимально можливе значення – 27 балів).

Висновки та перспективи подальших розвідок

На думку експертів, Новомосковський район має дуже високий потенціал для подальшого розвитку туризму. Це дестинація, що має багаті природні ресурси, на території яких можливо розвивати абсолютно різноманітні види туризму, починаючи від лікувально-оздоровчого, медичного та фототуризму і закінчуючи екстремальними видами спорту, але на цьому шляху на сьогодні є велика кількість так званих банальних проблем, про які йшлося вже чимало. Наше дослідження вкотре підтверджує цей факт, але, спираючись на наявну Стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 р. [10], а також програми розвитку територій регіонів, вважаємо, що багато із зазначених проблем можуть бути вирішені за правильного підходу, а також за використання успішного досвіду розвитку туристичного бізнесу багатьох зарубіжних країн.

Література

1. Безхлібна А.П. Еволюція сутності формування теоретичних основ конкурентоздатності регіону. *Бізнес Інформ*. 2017. № 5. С. 14-19.
2. Герасименко Т.В. Управління розвитком туризму (на прикладі Дніпропетровської області). *Економічний вісник НГУ*. 2018. №1(61). С. 159-166.
3. Кожухівська Р.Б. Підвищення конкурентоздатності туристичної дестинації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 1. С. 160-164.
4. Корж Н.В., Басюк Д.І. Управління туристичними дестинаціями: підручник. Вінниця: «ПП «ТД Едельвейс і К». 2017. 322 с.
5. Кривенкова Р.Ю. Поняття та сутність туристичного потенціалу: державно-управлінський аспект. *Ефективна економіка*. 2019. Випуск 9. С. 126-134.
6. Герасименка В.Г. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія. Одеса: ОНЕУ, 2016. 262 с.
7. Пилипенко Г.М., Литвиненко Н.І. Економічна ментальність українців та проблеми її діагностики у трансформаційній економіці. *Науковий вісник НГУ*. 2009. №10. С. 94-98.
8. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 168-р від 16 березня 2017 р. URL: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p.
9. Стратегія розвитку м. Новомосковська 2022-2028 рр. URL: <http://surl.li/mcmjg>.
10. Стратегія розвитку Дніпропетровської області до 2027 р. URL: <http://surl.li/aplpw>.
11. Travel & Tourism Development Index 2021 Rebuilding for a Sustainable and Resilient Future. URL: <http://surl.li/mcmjg>.

References

1. Bezkhlibna, A.P. (2017). «The evolution of the essence of the formation of the theoretical foundations of the competitiveness of the region». *Biznes Inform*. № 5. pp. 14-19.
2. Herasymenko, T.V. (2018). «Management of tourism development (on the example of Dnipropetrovsk region)». *Ekonomicznyj visnyk NHU*. №1(61). pp. 159-166.
3. Kozhukhiv's'ka, R.B. (2020). «Increasing the competitiveness of the tourist destination». *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Ekonomika i upravlinnia*. Vol. 31 (70). № 1. pp. 160-164. Available at: http://econ.vernadsykyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_1/29.pdf.
4. Korzh, N.V., Basiuk, D.I. (2017). *Upravlinnia turystychnymy destynatsiiamy*. [Management of tourist destinations]. «TD Edel'veys i K». Vinnytsia. Ukraine.
5. Kryvenkova, R.Yu. (2019). «Concept and essence of tourist potential: state and administrative aspect». *Efektivna ekonomika*. Issue 9. pp. 126-134. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.9.70>.
6. Herasymenka, V.H. (2016). Otsinka turystychno-rekreatsijnoho potentsialu rehionu. [Assessment of the tourist and recreational potential of the region]. ONEU. Odesa. Ukraine.
7. Pylypenko, H.M., Lytvynenko, N.I. (2009). «Economic mentality of Ukrainians and problems of its diagnosis in the transformational economy». *Naukovyj visnyk NHU*. №10. pp. 94-98.
8. Stratehiia rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 roku. Skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy. (2017). [Strategy for the development of tourism and resorts for the period until 2026. Approved by Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. № 168-r dated March 16, 2017. Available at: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-r.
9. Stratehiia rozvytku m. Novomoskovs'ka 2022-2028 rr. [Novomoskovsk Development Strategy 2022-2028]. Available at: <http://surl.li/mcmjg>.
10. Stratehiia rozvytku Dnipropetrovs'koi oblasti do 2027 r. [Development strategy of the Dnipropetrovsk region until 2027]. Available at: <http://surl.li/aplpw>.
11. Travel & Tourism Development Index 2021 Rebuilding for a Sustainable and Resilient Future. Available at: <http://surl.li/mcmjg>.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2023 р.

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023 рік. Том 8. № 3.